

Posudek na disertační práci Josefa Tomeše Česká strana státoprávně pokroková

Jen málokdy se stane, aby byl oponent postaven před úkol tak jednoznačný jako v případě Tomešovy doktorské disertace. Jeho práce zrála dlouho a zodpovědně, zato do výsledné podoby téměř dokonalé, a to jak po stránce stylistické a kompoziční, tak po stránce heuristické a interpretační. V soudobém českém politickém dějepisectví, jakkoli věcně rozměrném, je monografií politických stran dosud pořádku. Monografie státoprávně pokrokové strany se vřazuje do té oblasti, která se zabývala a zabývá pokrokářským hnutím. Dějepisectví pokrokářského hnutí započalo již publicistickými příspěvky jeho účastníků před první světovou válkou, pokračovalo v meziválečném období a po druhé světové válce je velkoryse otevřel v nových podmínkách Jan Havránek. Josef Tomeš se k této tematice vyjádřil již ve své diplomní práci vzešlé ze semináře Roberta Kvačka v sedmdesátých letech, potom se soustředil zejména na úlohu Viktora Dyka a nyní zpracoval dějiny státoprávně pokrokové strany v celém rozsahu a zasloužil se tak o dořešení jednoho z klíčových problémů historie pokrokářského hnutí českých radikálů, rekrutujících se převážně z intelektuální obce. Jeho práce je – můžeme-li říci – jedinečná právě v tom, že zpracovává dějiny strany v jejich komplexitě a v širších politických a kulturních souvislostech, nikoli jako Pavel Marek v knize o živnostenské straně pouze z úzkého organizačního hlediska. Tomeš je k podobnému pojetí badatelského úkolu připraven bohatou publikační prací knižní, lexikografickou i článkovou a záslužnou činností ediční, přičemž pokrokářskému hnutí (a zejména státoprávně pokrokové straně jako jeho jistému organizačnímu vrcholu) a jejím aktérům zachovával v posledních třiceti letech vždy příkladnou věrnost.

Úvodní partie práce kvalitně seznamují se stavem výzkumu. První kapitola poměrně vyčerpávajícím, byť stručným a přehledným způsobem vede čtenáře do prostředí české politiky a pokrokářského hnutí a obou jeho stranických organizací před vznikem státoprávně

pokrokové strany. Profil strany po programové, organizační a osobnostní stránce zkoumá kapitola druhá, detailně zpracovávající fúzi pokrokářských stran radikálně pokrokové a státoprávní, její programové deklarace i prostředky veřejného působení, objevně pak předvádí nejdůležitější představitele strany prostřednictvím jejich biogramů (v tom je přínos J. Tomeše jako slovníkáře naprosto nezastupitelný). Následující kapitoly se velmi pozoruhodně vyrovnávají se zahraničněpolitickou orientací strany a s jejím vnitropolitickým angažmá. Důležitou pozici má pátá kapitola o předválečném tříbení ve straně, jež přes sblížení s realisty a národními sociály v jedné poslanecké koalici vyústilo v Manifestu k Evropě a následně emigraci několika pokrokářů jako předních spolupodílníků zahraniční odbojové akce. Na tuto kapitolu přímo navazují partie o válce, o všech projevech odbojové aktivity státoprávních pokrokářů a o jejich fúzi v Českou státoprávní demokracii. Výjimečné je nasvícení pozic Viktora Dyka, Antonína Kaliny, Antonína Hajna a K. S. Sokola v domácí rezistenci. Za závažné a objevné lze považovat i zamyšlení o druhém životě strany, respektive jejích příslušníků, a to prakticky až do konce jejich životů (Vítězslav Štěpánek např. zemřel jako jeden z posledních v šedesátých letech, po jeho odchodu se fakticky „druhý život“ strany zcela uzavřel). Naprostým novem je Tomešova úvaha v závěru o fenoménu státoprávních pokrokářů nad tím, proč strana, která hlásala tak přímočaré státoprávně radikální cíle, spojené s demokratizačním programem, jemuž nebyly cizí ani prvky sociální solidarity, a které nadto válečný vývoj k státní samostatnosti dával zapravdu, zůstávala po desetiletí povýtce marginálním jevem českého politického života, stranou minoritní, úzce zaměřenou na nevelký okruh stoupenců. Fakt, že neoslovila majetnější vrstvy a že nedisponovala materiálním jměním, tuto okolnost nevysvětluje. Srovnání se staročechy, neméně, ba ještě více okrajovou stranou movitých, svědčí proti podobnému závěru. Tomeš nalézá adekvátnější odpověď ve vědomí české veřejnosti, vázané na habsburské soustátí a příliš dlouho spoléhající na možnost jeho reformy.

Disertace J. Tomeše, jak lze u autora předpokládat, vyniká vybroušeným narativním stylem. Pro její případnou knižní publikaci by bylo snad záhodno doporučit omezení přílišného počtu archaismů především ve slovtvorbě. Kompozičně je práce logicky a s rozmyslem stavěná, dokonce se smyslem pro gradaci, a to bez ohledu na generelní chronologickou posloupnost výkladu. Po heuristické stránce posuzovatel musí ocenit, že autor vyčerpal všechny dostupné zdroje počínaje Hajnovou a Dykovou pozůstalostí přes dobový tisk a aktuální publicistiku po relevantní historická zpracování tématu. Interpretační rovina práce je podložena důslednou snahou po objektivitě a věcném líčení, autor text nezatížil přemírou detailů, zachoval míru potřebnou k dosažení přesné definice tématu, vyjádřené názvem disertace. Metodologicky se Tomeš nevydal průkopnickou cestou, spíše se přidržel zavedené tradice, ale přihlásil se k hermeneutice, čímž svoji práci vřadil do určitého kontextu, kde bez pochyb ob stojí, když pro nic jiného, tak pro zdatné zacházení s principem rozumění a vcítění, pro schopnost klást naléhavé otázky a k jejich zodpovězení se nezdráhat užít hypotetického soudu. Metodicky autor usiloval prostřednictvím několikastupňové znalecké analýzy o syntetizující tvar, jehož ve své monografii se zdarem dosáhl. Tomešova práce o dějinách státoprávně pokrokové strany je nemalým přínosem v oblasti českého politického dějepisectví. Ze všech uvedených zřetelů je proto recenzent veden k jednoznačnému závěru: doporučit doktorskou disertaci Josefa Tomeše k obhajobě bez jakýchkoli výhrad.

Martin Kučera, 10. dubna 2013

